

واکاوی ردپای معماری بومی و سنتی در معماری مسکونی معاصر ژاپن

عبداله جاسمی * : دانشجوی کارشناسی معماری مؤسسه آموزش عالی جهاد دانشگاهی خوزستان، ایران

jasemiabdullah@gmail.com

محمدعلی کاظم زاده رائف: عضو هیأت علمی گروه آموزشی مهندسی معماری مؤسسه آموزش عالی جهاد دانشگاهی خوزستان، ایران

jasemiabdullah@gmail.com

صبا میردریکوندی: مدرس مدعو گروه آموزشی مهندسی معماری مؤسسه آموزش عالی جهاد دانشگاهی خوزستان، ایران

jasemiabdullah@gmail.com

چکیده

در اندیشه‌های بنیادین معماری ژاپن، از مهم‌ترین رویکردها، جایگاه معماری بومی و سنتی در ساختمان سازی معاصر و نحوه ارتباط دهی آن‌ها می‌باشد. از اواسط قرن نوزدهم، معماران معاصر ژاپنی و غربی صاحب نامی نظیر: فرانک لوید رایت، لوکوربوزیه، کنزو تانگه، هیکو ماکی، تادائو آندو، با رویکردی محتواگرا و مفهوم گرا نسبت به گذشته، توانستند، با استعانت از فناوری‌های نوین، انواعی از معماری التقاط گرا خلق نمایند که از مبانی سنتی و آئینی شرقی و به ویژه ژاپنی پیروی و به نوعی میان مفاهیم و مضامین سنت و مدرنیته تعامل ایجاد نمایند. امروزه، معماری مسکونی در ژاپن را می‌توان پیرو یک سنت فرهنگی بدون انقطاع دانست که طی سالیان متمادی با نیازها و امکانات نوین وفق پیدا کرده است. با وجود اینکه وجوه اشتراک در ادوار گوناگون به طور مشخص نیست، اما وقتی مفاهیم اساسی معماری خانه‌های ژاپنی در نظر گرفته می‌شود، می‌توان دریافت که این پیوستگی فرهنگی چگونه با گذر زمان حفظ گردیده است. در این نوشتار سعی شده، ضمن بررسی سیر تحول معماری معاصر ژاپن با تأکید بر سبک‌های شواین و سوکیا به تحلیل جایگاه معماری بومی و سنتی در تکوین و هویت بخشی معماری مسکن معاصر ژاپن، پرداخته شود. از نتایج مهم این پژوهش اینست که معماری معاصر ژاپن به موازات پذیرش امکانات و فناوری‌های نوین، به منظور ارتباط و حفظ ریشه‌ها، در ساختاری منسجم، هویت بومی، سنتی و ملی خود را تداوم بخشیده است.

واژه‌های کلیدی: معماری بومی، معماری سنتی، معماری معاصر ژاپن، مسکن

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

مقدمه

هویت فرهنگی معماری را همان ارزش‌هایی رقم می‌زند که تنها در بستر این‌بینه سنتی ادراک می‌شود، چرا که معماری به آن دلیل شکل می‌گیرد تا ارزش‌ها را در خویش بیرواند و صورتی کالبدی بر آن‌ها متصور شود. معماری و شهرسازی، واجد رسالتی است تا ارزش‌های کهن فرهنگی را در درون ذات خویش پاس دارد و به همین دلیل عنصری هویت بخش در ساختار فرهنگی می‌باشد، همانطور که التزام همگونی فرهنگ و معماری در آثار معماری جهان مشاهده می‌شود. خلاقیت هنری ژاپن در دوران پیش از تاریخ یعنی در حدود سال ۷۷۷۰ ق.م آغاز شده است. بدین ترتیب دارای قدمت زیادی است. ژاپن ادیان مختلفی دارد که روی معماری سنتی آن تأثیر بسزایی داشته است. معماری سنتی ژاپنی عوامل هویت بخش متعدد را شامل می‌شود. طراحی‌های سنتی و هویتی در کشورهای آسیایی، جایی که آثار مدرنیسم گسست با گذشته‌ی تاریخی این کشورها را به همراه داشته و نرخ بالای رشد جمعیت شهری و توسعه و هجوم ناگهانی تکنولوژی تأثیرات مهم و بنیادینی بر این امر داشته، معماری سنتی از معنای ویژه‌ای برخوردار است (فولادی و پی دار، ۳۹۹: ۱-۳) کشور ژاپن دارای سابقه کهن است. ژاپن سرزمینی است که دارای پیشینه‌ای کهن از معماری سنتی آئینی می‌باشد و مفاهیم و فضاهای متفاوتی در طول زمان متناسب با این آیین‌ها و سنت‌ها شکل گرفته است. نگاه‌ها و نگرش‌های متفاوتی در چگونگی پیوند بین معماری معاصر و معماری سنتی در دوره‌های تاریخی متفاوت ارائه شده است (جعفری و همکاران، ۱۳۹۹: ۲). معماری مدرن ژاپن گام به گام به ریشه‌هایش بر می‌گردد. معماری ژاپنی، تجسم عینی بینشی است که ورای عرصه آگاهی عمل می‌کند، دستاورد فرهنگی پویا است که هرگز از ریشه‌ها و مبانی ثابت سنتی‌اش نبریده است. معماری معاصر ژاپن همچون فرهنگ امروزه آن که مصداقی است از یک فرهنگ ترکیبی سنتی، همزمان با پذیرش امکانات مدرن، ضمن حفظ ریشه‌ها، در ساختاری منسجم، هویت ملی و سنتی خود را مداوم بخشیده است. معماری ژاپنی چه در گذشته و چه در امروز واجد ارزش‌های زیبایی‌شناسانه مینیمالیستی است و وجه اساسی پدید آمدن آن ارزش قابل بودن برای هدف‌نهایی معماری یعنی آرامش و آسایش استفاده‌کننده یا انسان است. از آنجا که شکل‌گیری هر یک از اجزاء در معماری ژاپن به گونه‌ای شکل می‌گیرد، که منطبق بر الگوهای زندگی و پاسخگوی نیازهای انسانی است، کارکردگرایی و رفاه استفاده‌کننده در درجه اول اهمیت قرار می‌گیرد (مازندرانی و اصغرزاده، ۱۳۹۷: ۲).

سؤال تحقیق:

معماری بومی و سنتی ژاپن چه جایگاهی در معماری مسکن در دوره معاصر ژاپن دارند؟

پیشینه تحقیق

طبق بررسی‌های انجام شده، به طور کلی با وجود منابع مختلف پیرامون معماری ژاپن در دنیا، مرجع معتبر در مورد معماری معاصر و تخصصی مسکن ژاپن در کشور محدود و از سوی دیگر، محدودیت‌های مطالعاتی در مقالات و اسناد کتابخانه‌ای، در این باره وجود دارد. نی شی، هوزومی، ۱۳۹۴، به صورت تخصصی در پژوهش و کتاب خود به مطالعه و بررسی معماری ژاپن در دوره تاریخی پرداخته است. زارعی، ۱۳۹۲ و پاتریک نوثرن و ریچارد وستون، ۱۳۹۱، به صورت تخصصی به معماری جهان منجمله معماری تاریخی و معاصر ژاپن اشاره کرده‌اند. فولادی و پیش دار، ۱۳۹۹، مقاله‌نشریه به تحلیل هویتی معماری معاصر ژاپن پرداخته و خانلری و میرسعیدی، ۱۳۸۹، به تعامل سنت و مدرنیسم در معماری ژاپن مورد بررسی و تحلیل قرار داده‌اند.

روش تحقیق

در این مقاله از روش تحقیق توصیفی تحلیلی بهره گرفته شده که با جمع‌آوری اطلاعات از طریق بررسی کتابخانه‌های تخصصی و عمومی و نشریه‌های مرتبط با موضوع انجام شده است. در تحقیق حاضر، ابتدا جمع‌آوری مطالب مورد نیاز، بررسی و مطالعه از طریق منابع صورت گرفته شده است و پس از تعیین چارچوب نظری پژوهش، اطلاعات نظری براساس پژوهش‌های قبلی مورد تجزیه و تحلیل قرار می‌گیرند، بررسی و تحلیل‌های انجام شده، فاقد تمرکز بر شهر یا ناحیه خاص بوده و بر کلیت معماری کشور ژاپن، جهت واکاوی ردپای معماری بومی و سنتی در معماری مسکونی معاصر ژاپن می‌باشد. نمودار: روش تحقیق پژوهش، تحلیل و بررسی: نگارندگان

۱- مبانی نظری

معماران ژاپن توانسته‌اند با استفاده از جدیدترین تکنولوژی روز، معماری خلق کنند که از مبانی فکری شرقی و خاص ژاپن پیروی کند و از این رو سبکی منحصر به فرد را به دنیای معماری عرضه کرده باشند. ژاپن معروف به کشوری است که توانسته میان سنت، پیشرفت یا مدرنیسم یک تعامل ایجاد کند. در معماری تاریخی ژاپن دو عنصر آیین کهن و ادیان، نقش مهمی در شکل‌گیری کلیت فضای معماری داشته است نقش این عناصر به گونه‌ای بوده که مفاهیم سنتی در فضای معماری تبلور پیدا کند. چگونگی آمیختگی این دو عنصر با زندگی مردم ژاپن در طول زمان سبب شده که معماران معاصر ژاپن در خلق فضاهای مسکن معماری جدید به مفاهیم و فضاهای معماری سنتی ژاپن توجه داشته باشند. (خانلری و میرسعیدی، ۱۳۸۹: ۱)

۱-۱- معماری بومی ژاپن

معماری بومی ژاپن، شاخه‌ای از معماری بر پایه نیازهای منطقه‌ای، مصالح ساختمانی، شرایط اقلیمی و ارتباط با طبیعت اطراف است که بازتاب سنت‌ها و فرهنگ منطقه‌ای کشور ژاپن می‌باشد.

۱-۲- معماری سنتی ژاپن

نگاه به معماری سنتی در ژاپن حکایت از آن دارد که این معماری علاوه بر اصول فضا سازی، شامل عناصر طراحی رسمی: مقبره، معابد، قصرها، خانه ها و... می شود. که نقش کاربری بنا، دوره زمانی و تفکرات آیینی آن تاثیر گذار می باشد. در این برهه، ژاپنی ها تحت تاثیر فرهنگ و مذهب کشور چین بودند.

۱-۳- معماری معاصر ژاپن

در نیمه دوم قرن نوزدهم، مدرنیسم وارد جامعه سنتی ژاپن شد و ظهور معماران معاصر ژاپنی و غربی صاحب نام، با رویکردی محتواگرا و مفهوم گرا نسبت به گذشته و نگاهی به فناوری نوین، ضمن حفظ ریشه ها، در ساختاری منسجم، هویت ملی و سنتی خود را تداوم بخشیده است.

۱-۴- سیر تحول معماری مسکن ژاپن

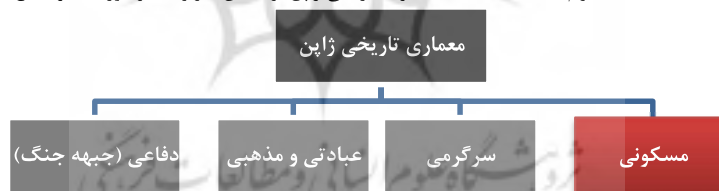
معماری مسکن ژاپنی تحت تاثیر فرهنگ چین قرار داشت. خانه های اولیه ژاپن از گودال یا چاله اولیه آغاز می شود. که برپای بام کاه گلی و به صورت مدور ساخته می شود. در دوره های بعد در خانه سنتی ژاپنی، پلان، شکل چهار گوش به خود گرفت. که به دو مجموعه اصلی شامل نمونه های متعلق به اشراف و نمونه های متعلق به عامه مردم تقسیم شد. با ورود جنبش مدرن و وجود فناوری نوین و همچنین معماران معاصر در معماری مسکن ژاپن، همواره سنت مسکن ژاپن در معماری معاصر حفظ شد. در سیر تحول معماری مسکن ژاپن همواره از تزئینات بسیار کمی استفاده می شود و به جای آن به جزئیات مهم مسکن می پرداختند. ریشه یابی عوامل بومی و سنتی در معماری مسکن معاصر ژاپن، می توان به گرایش به طبیعت، حجم های مدرن ساده و خالص، هندسه (مدول، کن، شاکو، تاتامی، ناقرینگی)، سادگی در بنا، فناوری روز و مصالح جدید (چوب، شیشه، بتن، قلز، آلومینیوم) و ترکیب با قدیم اشاره کرد.

۲- داده های پژوهش

۱-۲- سیری در معماری تاریخی ژاپن با تأکید بر سبک شواین و سبک سوکیا

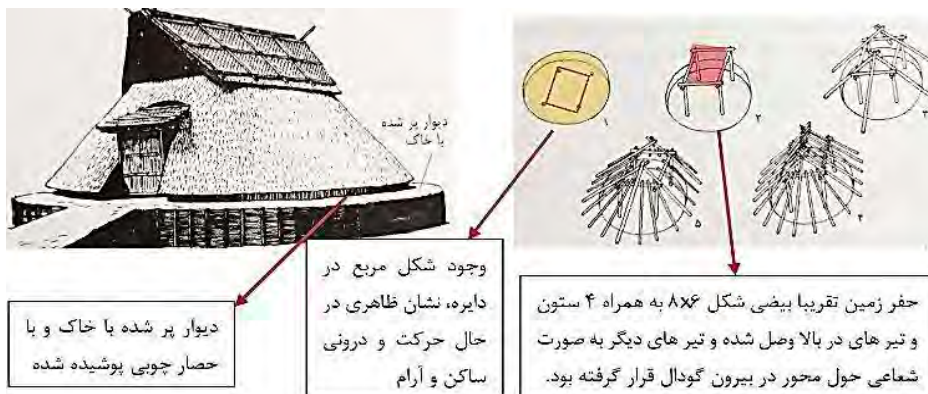
معماری در ژاپن هم مانند چین از گودال های اولیه (چاله) آغاز و ساختمان های ساده با بام کاه گلی و بر روی پایه های خیزرانی محدود می گردید. معماری این سرزمین قطعاً بایستی همگون با اقلیم آن باشد. یعنی وجود جنگل بسیار و بارش باران دو عامل که نقش اساسی در معماری، به ویژه استفاده از مصالح داشته اند، کاربرد چوب به عنوان مصالح اصلی و ایجاد سقف های شیب دار در مقابل باران های سیل آسای آن سرزمین حائز اهمیت است. معماری ژاپن پیوندی عمیق و منطقی با طبیعت برقرار کرده است. تقریباً تمام مواد ساختمانی ریشه گیاهی دارند. الوارهای گونه های بخصوصی گیاهان مخروطی همچون سدر، کاج، سرو و صنوبر برای ساخت اسکلت و استخوان بندی ساختمان و از درختان چون: بلوط، شاه بلوط برای تزئینات منزل در معماری سنتی استفاده شده است. معماری ژاپنی دارای انواع معابد، قصرها، مقابر و منازل شخصی است (زارعی، ۱۳۸۹: ۲۰۵ و ۲۰۶). ذیلاً در نمودار ۱-۱، به تقسیمات معماری تاریخی ژاپن بر اساس کاربری ها اشاره شده است.

دیاگرام ۱-۱، تقسیمات معماری تاریخی ژاپن بر اساس کاربری، گردآوری نگارندگان

۱-۱-۲- مسکونی و سرگرمی با تأکید بر سبک شواین و سبک سوکیا

خانه های مسکونی (سنتی ژاپن) به دو مجموعه اصلی شامل نمونه های متعلق به اشراف و نمونه های متعلق به عامه مردم تقسیم می شوند. اولین گونه خانه که اطلاعات بیشتری از آن ها در دسترس است، خانه کودال ها هستند که با کندن یک گودال دایره ای یا چهار ضلعی با گوشه گرد به عمق ۵۰ یا ۶۰ سانتی متر و قطر ۵ تا ۷ متر و پوشش سقف شیب دار ساخته می شد. در دوره یابوای ساختمان روی ستون سوار شده و از زمین ارتفاع گرفته بودند (نی شی، هوزومی، ۱۳۹۴: ۵۹ و ۶۱).

تصویر ۱-۱: نمونه خانه گودال های یابوای (فرضی) تصویر ۲-۱: بازسازی خانه یابولی منبع: نی شی، هوزومی، ۱۳۹۴: ۶۱، (گردآوری و تحلیل: نگارندگان)

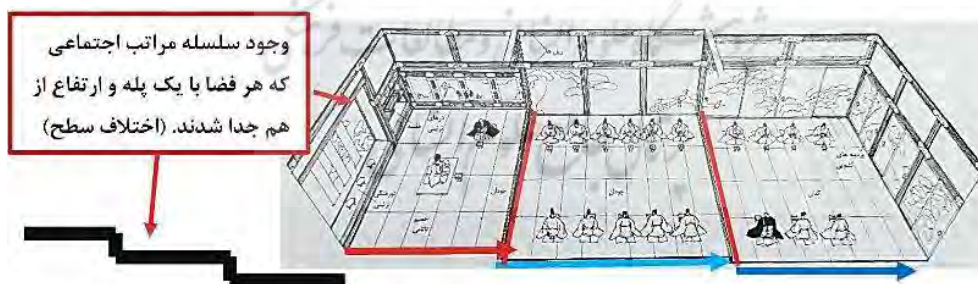
خانه ژاپنی اعم از محقرانه یا با شکوه تقریباً همیشه ارتباطی فشرده با محیط اطرافش حتی در شلوغ ترین محیط ها، گونه ای احساس خلوت، و صمیمیت به ساکنانش القاء می کند. یکنواختی و هماهنگی تناسب ها با استفاده از زیر انداز (تاتامی، از پوشال برنج کوبیده شده و در درون بورپای بافته شده از نی) سنتی به عنوان واحدی برای ابعاد اتاق ها تأمین می شود. این ساختمان ها از چند تیر عمودی تشکیل که بام را روی خود نگاه داشته اند. دیوارها به جای آن که نقش باربر را داشته و به صورت تیغه های چوبی در آمده اند و کشویی حرکت می کنند (زارعی، ۱۳۸۹: ۲۱۲ و ۲۱۳).

تصویر ۳-۱: پلان یک خانه ژاپنی تصویر ۴-۱: مقطع از خانه ژاپنی منبع: زارعی، ۱۳۸۹: ۲۱۳، (گردآوری و تحلیل: نگارندگان)

۱-۱-۱-۲ سلسله مراتب اجتماعی

القاب، عناوین و سن و سال در هر فرد حاضر نه تنها با ترتیب نشستن بلکه با جزئیات متعدد دیگری در این ملاقات رسمی تعیین شده است. برای مثال، سینی مقابل هر فرد حاوی تنقلات و هدایا، براساس مرتبه وی است. سینی مقابل افراد در بخش چودان سه طرفه و در قسمت پشت پایه ندارند و در بخش گدان سینی ها فقط دو پایه دوطرفه دارند (نی شی، هوزومی، ۱۳۹۴: ۸۸).

تصویر ۵-۱: ملاقات رسمی، و مشاهده نحوه سلسله مراتب اجتماعی، منبع: نی شی، هوزومی، ۱۳۹۴: ۸۸، (گردآوری و تحلیل: نگارندگان)

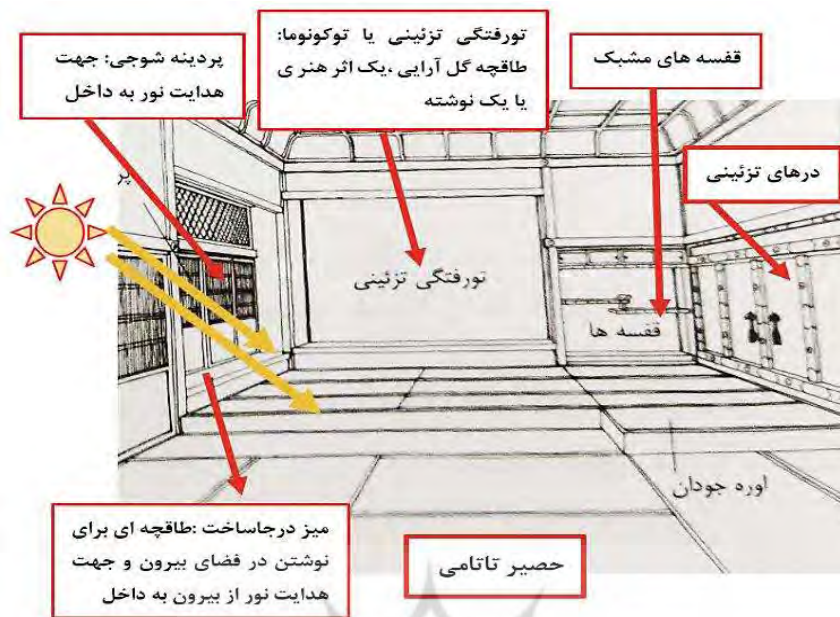
۱-۱-۲-۲ سبک معماری شواین (معماری مسکونی)

سبک شواین از معماری مسکونی در دوره موروماچی متفاوت با سبک شیندن توسعه یافت. کلمه شواین در لغت به معنی تالار نوشتن و بخش زندگی رییس راهبان اغلب اتاقی در گوشه برای مطالعه یا گفت و گو داشته است (نی شی، هوزومی، ۱۳۹۴: ۹۰).

۱-۱-۲-۱-۲ خصوصیات و عناصر تزئینی

شناخته ترین اتاق در یک ساختار شواین شامل یک تو رفتگی تزئینی (توکونوما)، قفسه های دیواری شطرنجی (چی گای دانا)، میز درجا ساخت (تسوکه شوین) و درهای تزئینی (چودای گاما) است. ساختارهای کمی از شواین دارای هرچهار عنصر ذکر شده اند. سایر عناصر شاخص این سبک عبارت اند از حصیرهای تاتامی پوشیده شده در تمام کف، ستون های مربع (با گوشه کمی های خمیده)، سقف های داخلی صندوقه بندی شده، صفحات کشویی نقاشی شده بین فضاهای

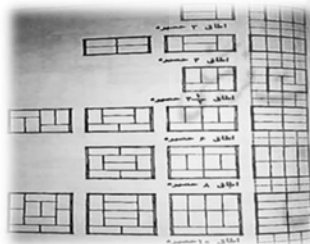
داخلی (فوسوما) و شوچی (صفحات کاغذی) سفید شفاف تقویت شده با شبکه بندی چوبی در بیرون و پانل های سنگین کشویی (آمادو) برای حفاظت از آن در شب یا هوای نامطلوب (نی شی، هوزومی، ۱۳۹۴: ۹۰).

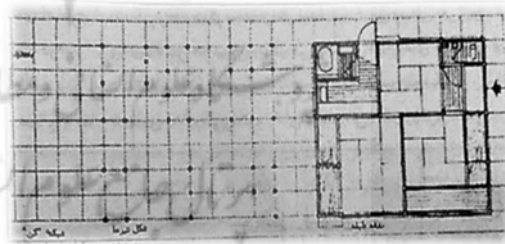
منبع تصویر ۱-۶: نی شی، هوزومی، ۱۳۹۴: ۹۱، گردآوری و تحلیل: نگارندگان

۲-۲-۱-۱-۲ سیستم طراحی مدولار

کن واحد دیگر سنجش برای تعیین فاصله بین دو ستون بکار می رفت و دارای اندازه های متفاوت بود، ولی به زودی در معماری مسکونی به صورت استاندارد درآمد. این واحد نه فقط برای سنجش ابعاد و فضاها بلکه به صورت مدولی زیبا در سازه، مصالح و نمای فضای معماری ژاپنی به کار می رفت و به آن ها نظم می بخشید. دو روش طراحی با شبکه مدوله کن توسعه یافت. در روش ایناکا - ما شبکه کن، فواصل آکس تا آکس ستون ها را تعیین می کرد. بنابراین اندازه مقرر حصیر کف اتاق (تاتامی) (۳×۶ شاکیا) در روش کیوما، حصیر کف ثابت باقی می ماند، فاصله ستون بر حسب ۶/۴ تا ۶/۷ شاکیا تغییر کرد. ابعاد اتاق به وسیله تعداد حصیر های کف آن تعیین می شوند. اندازه حصیر کف در اصل برای جای دادن به دو انسان در حالت نشسته یا یک انسان در حالت خوابیده، طراحی شده بوده است (دی کی چینگ، ۱۳۹۴: ۳۲۰ و ۳۲۱).

تصویر ۱-۸: تعداد حصیر در اتاق ها

تصویر ۱-۷: نمونه مسکن ژاپنی با مدولار

منبع: زارعی، ۱۳۹۲: ۲۱۱ و دی کی چینگ، ۱۳۹۴: ۳۲۰ و ۳۲۱، گردآوری: نگارندگان

۳-۱-۱-۲ سبک معماری سوکیا

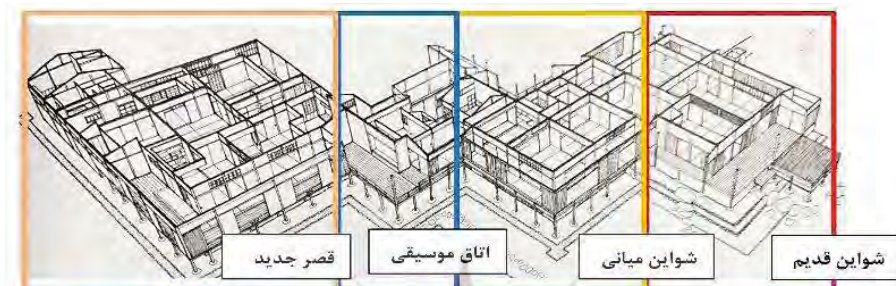
کلمه سوکیا از لحاظ لغوی به معنی مکان پالایش است و موفق ترین مثال های سبک سوکیا سعی داشته اند تا وقار سبک رسمی شواین را با فضای پر آرامش، هنرمندانه و با ذوق و قریحه ترکیب کنند. بنابراین هر ساختار سوکیا منحصر به فرد است، اما در آن برخی ویژگی های عمومی به طور مشترک وجود دارد. مهم ترین خصوصیت درک قرینه نبودن فضا و در برخی نقاط سادگی روستایی الگو گرفته از سلیقه چای خانه ها همانند ستون های زمخت و نقاشی های ساده آب مرکب است. بیشتر حال و هوای ساختارهای سوکیا از ایده های برگرفته از معماری مراسم چای خلق شده است، یعنی هنر نوشیدن چای با نظم فکری، کنترل جسمی، و حساسیت زیباشناسانه (نی شی، هوزومی، ۱۳۹۴: ۹۸ و ۹۶) ذیلاً در نمودار ۱-۲- به ایده های فلسفی ساختارهای سوکیا برگرفته از معماری مراسم چای پرداخته شده است.

دیاگرام ۱-۲- ایده های متأثر از مراسم چای در سبک سوکیا، برگرفته از: نی شی، هوزومی، ۱۳۹۴: ۹۶، گردآوری: نگارندگان

۱-۱-۳-۱-۲- قصر و چای خانه کاتسورا

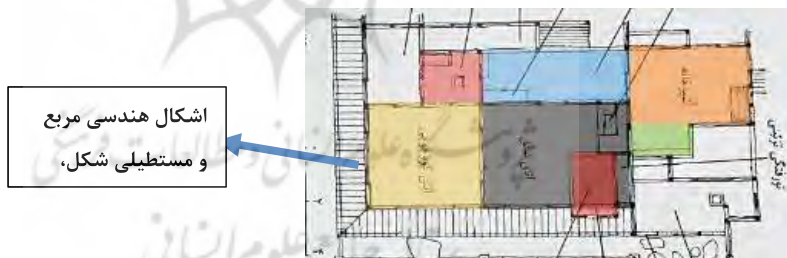
مجلل ترین خانه ویلایی ژاپن، قصر کاتسورا، تعبیر سادگی آن، در روح جشن چای است که منعکس می کند. بلوک ورودی به سبک شوین، بلوک میانی و بلوک پشتی به سبک سوکیا طراحی می شد (نوئزن و وستون، ۱۳۹۱: ۱۱۰).

تصویر ۹-۱: مجموعه کاتسورا مرحله به مرحله ساخته شده است. منبع: (نی شی، هوزومی، ۱۳۹۴: ۹۶)، گردآوری و تحلیل: نگارندگان

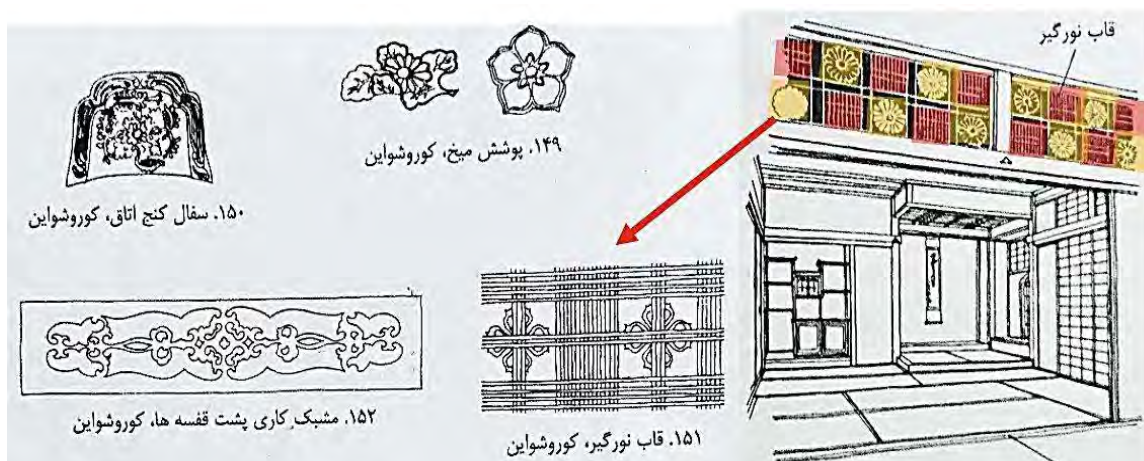
۱-۱-۳-۲- خصوصیات و عناصر تزئینی

بسیاری از اتاق های سوکیا دارای پنجره هایی با قوس تیزه دار و قاب نورگیر مشبک کاری شده توری مانند بالای در و پنجره و حتی سرمیخ های فلزی منقوش هستند. اتاق های سوکیا سعی دارند تا پلان سبک شواین را خارج از قاعده دوباره تفسیر کنند. اتاق های رسمی شواین معمولاً فرورفتگی تزئینی و قفسه های مشبک را پهلوی به پهلوی در دیوار عقبی اتاق جودان و میز درجا ساخت را در دیوار ایوان سراسری و درهای تزئینی را در طرف مقابل آن جای داده اند. متضاد آن در فضاهای سوکیا هیچ وقت از درهای تزئینی استفاده نشده و همواره تمایل به بازنگری در جایگیری سنتی مبلمان ثابت شواین وجود داشته است (نی شی، هوزومی، ۱۳۹۴: ۹۸).

اشکال هندسی مربع و مستطیلی شکل،

تصویر ۱۰-۱: پلان من شواین، (وجود اشکال مربع و مستطیل در فضاهای پلان)، منبع: نی شی، هوزومی، ۱۳۹۴: ۹۸، گردآوری و تحلیل: نگارندگان

تصویر ۱-۱: اتاق شفق در من شواین

تصویر ۱-۲: تزئینات موجود در سبک سوکیا

منبع: نی شی، هوزومی، ۱۳۹۴: ۹۸، گردآوری و تحلیل: نگارندگان

ذیلاً در جدول ۱-۱ به ویژگی های متفاوت و مشترک سبک های معماری شواین و سوکیا پرداخته شده است.

جدول ۱-۱- ویژگی های متفاوت و مشترک سبک های معماری شواین و سوکیا، گردآوری: نگارندگان

ویژگی مشترک	ویژگی متفاوت	سبک معماری
عناصر چهار گانه: تورفتگی تزئینی، قفسه های دیواری مشبک، میز درجا ساخت، درهای تزئینی کشویی	عدم استفاده از تزئینات زیاد سادگی پلان	شواین
دیگر: سیستم مدولار فضاها، حصیرهای تانامی، ستون های مربع با گوشه های خمیده، سقف های داخلی صندوقه بندی، صفحات کشویی نقاشی شده، شوچی (کاغذ سفید تقویت با شبکه بندی چوبی و کشویی درب و پنجره)، نظم هندسی، سلسله مراتب اجتماعی، ارتباط با طبیعت، مسیرهای کم عرض، ارتفاع از سطح زمین، کاربرد مصالح چوب و بومی دیگر، سقف شیروانی	ایجاد چای خانه ها وجود قوس های تیزه دار در پنجره پیچیدگی و متنوع بودن پلان استفاد از تزئینات جدید مانند: سفال تزئینی کنج اتاق، پوشش میخ، قاب نورگیر، مشبک کاری پشت قفسه ها	سوکیا

۲-۱-۲- عبادتی و مذهبی

با ورود آیین بودایی معابدی هم برای پیروان این دین پدیدار شدند (زارعی، ۱۳۹۲: ۲۰۶). معابد وسیع از چوب ساخته شده اند اما اغلب روی یک سکوی مرتفع سنگی با اصول معماری تیر و ستون و دیوارهای غیر برابر در دهانه هایی با مدول کن بین هر زوج ستون طراحی شده اند. بر بالای سقف شیب دار عظیمی قرار دارد که در ابتدا با سفال اما در دوره های بعدی با سایر روش ها همانند تخته کوبی پوشیده شده است. هسته اصلی معبد یا مویا، اغلب دارای طول و عمق چند دهانه است. در اطراف مویا اغلب نمونه ها بخش پیرامونی با نام هیساشی با عمق معمول یک دهانه وجود دارد (نی شی، هوزومی، ۱۳۹۴: ۲).

تصاویر ۱-۱۳ و ۱-۱۴: پلان و مقطع معبد، هسته اصلی (مویا) و بخش های پیرامونی آن (هیساشی)

منبع: نی شی، هوزومی، ۱۳۹۴: ۲، (گردآوری و تحلیل: نگارندگان)

معبد هوریوجی یک معبد کوهستانی بود که متعلق به سبک شینگون است، سقف آن به صورت یک شیروانی پنج طبقه است با یک سالن اصلی که در قرن ششم آن را ساختند (زارعی، ۱۳۹۲: ۲۰۷). پاگودا نماد حریم مقدس بوداست. ارتفاع بلند و شکل شاخص آن کاملاً بر نقش استوار است. ابعاد طبقات پنج گانه پاگودا به سمت بالا کوچک می شود (نی شی، هوزومی، ۱۳۹۴: ۴).

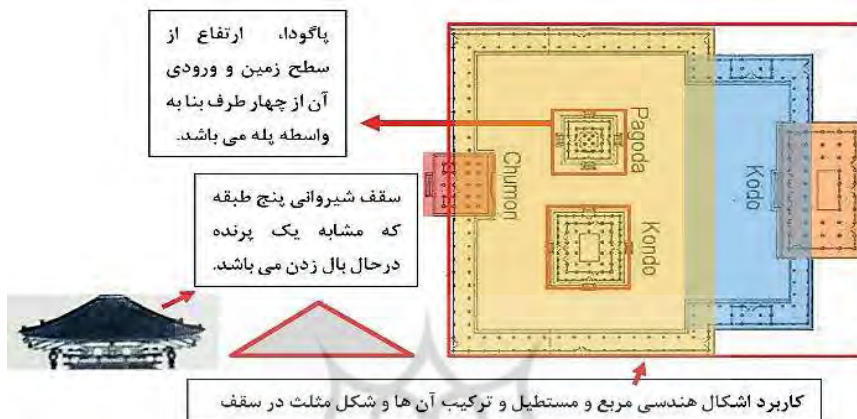
تصویر ۱-۱۷: نمای معبد هوریوجی

تصویر ۱-۱۶: مقطع معبد هوریوجی

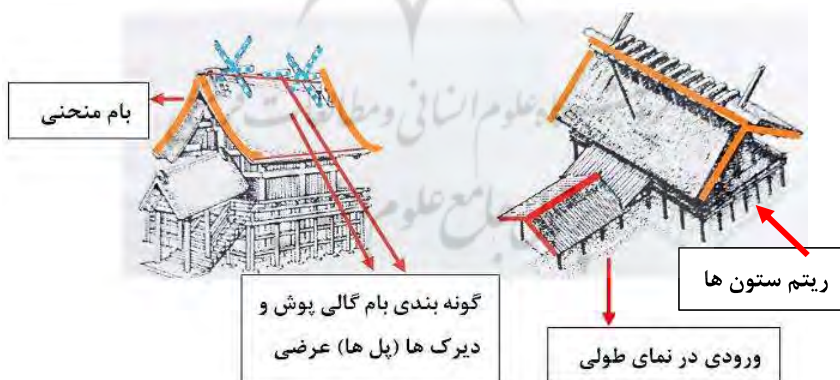

تصویر ۱-۱۵: فرم و تنه درخت

منابع تصاویر: (نی شی، هوزومی، ۱۳۹۴: ۳) و (هلمن، ۱۳۸۵: ۵۵) و (نوئزن و وستون، ۱۳۹۱: ۱۰۵)، (گردآوری و تحلیل: نگارندگان)

در اواخر قرن دوازدهم میلادی دو نوع سبک جدید معماری معابد رواج یافت: ۱- ذن شویر، ۲- تنجیکویو، و بعدها می توان ترکیبی از سه سبک را دید. برای مثال ویژگی معماری سبک ذن شوپو: الف) ظرافت ساختمانی ب) ستون های دور معبد ج) ایجاد یک پنجره یا قاب چوبی (زارعی، ۱۳۹۲: ۲۰۸). یکی از گونه های ستایش شده زیارتگاهی، ساختمان شبه کلبه ای با ایوانی سراسری، سقف شیب دار دو ترک با یکسری چوب های گرد واقع بر روی تیزه بام و دیوار لچکی درگاه که در یک گوشه از ردیف محوری ستون ها، قرار گرفته بود (نوئزن و وستون، ۱۳۹۱: ۱۰۵). زیارتگاه ها معمولاً از سه بخش عمده ساخته شده اند: ۱- محراب ۲- سالن عبادت ۳- دالانی مرتبط با دو فضای فوق (زارعی، ۱۳۹۲: ۲۱۱).

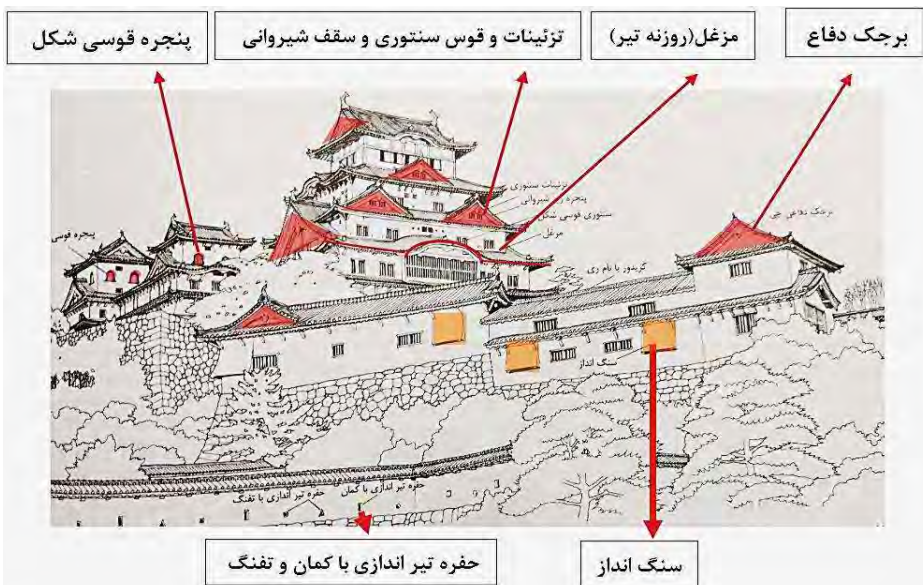
تصویر ۱-۲۰: زیارتگاه ایزومو

تصویر ۱-۱۹: زیارتگاه اینر

منبع تصاویر: نوئزن و وستون، ۱۳۹۱: ۱۰۵، (گردآوری و تحلیل: نگارندگان)

۲-۱-۳- دفاعی (قلعه ها)

قلعه ژاپنی کاملاً متأثر از معماری بومی و سنتی ژاپن است. در سفید یکی از بناها است که در پی سازی آن عمده ترین مصالحی که به کار گرفته شده سنگ است (زارعی، ۱۳۹۲: ۲۱۹). دیواره های سفید آجری استحکامات قلعه و سیاه چاله های فرعی آن تا پنج طبقه بالا می رفتند که هر کدام دارای لبه های بام برگشته به سمت بالا به شیوه چینی در بالای پاسنگ حجیمی از بلوک های سنگی به شکل چند ضلعی بودند (نوئزن و وستون، ۱۳۹۱: ۱۱۱).

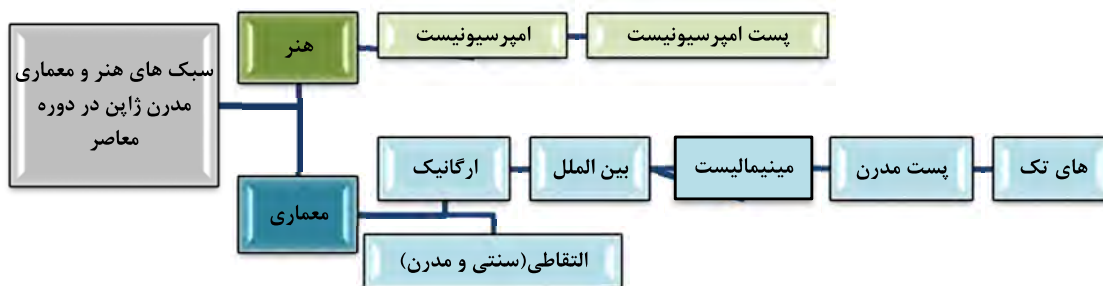

تصویر ۱-۲۰: قلعه هیمه جی، منبع نوژن و وستون، ۱۳۹۱: ۱۲۲، (گردآوری و تحلیل: نگارندگان)

۲-۲-نگاهی به سیر تحول معماری معاصر ژاپن

علی رغم هجوم اسپانیایی ها در قرن شانزدهم، جامعه ی ژاپن برای قرن های متوالی به صورت ناشناخته در لبه جهان باقی مانده بود. اما در سال ۱۸۵۴ ژاپن تحت تأثیر تجارت آمریکایی ها و فن آوری غربی قرار گرفت. نظام فئودال قدیمی به پایان رسید و سازماندهی جامعه به سبک غربی، نظامی گری و صنعتی شدن، به تدریج جامعه ژاپن را به قوی ترین کشور خاور دور تبدیل کرد (هلمن، ۱۳۸۵: ۵۷). پس از جنگ، ژاپن دستخوش تحول بی نظیری شد و به عنوان ابر قدرت و رقیب سرسخت جوامع غربی ظاهر شد. در این دوران پذیرش اصول تولید و مصرف مدرن یعنی خردگرایی طرفدار تولید-منطق ابزاری-تکنولوژی جهانی و سودگرایی بیش از پیش رواج پیدا کرد. این فضای موجب تشدید تأثیرات منفی مدرنیسم علیرغم سنت ها و طرز تفکر ژاپنی به دلایل جغرافیایی مانند کمبود زمین های آماده بهره برداری تراکم بالای جمعیت که در رویارویی با شکوفایی صنعتی و توسعه شدید موضوعی برای بهره برداری و سوء استفاده شد. از مسایل مهم تأثیر گذار بر این روند بازسازی پس از جنگ: عمدتاً در راستای خط مشی سنتی و بوسیله شهروندان و پذیرش اصول شهرسازی مدرن: به دلیل ضرورت گسترش در مقیاس وسیع همراه با برنامه ریزی شهری کارآمدتر در اثر تحولات سریع اجتماعی بوده است. ورود معماری معاصر غرب در این برهه از زمان با معرفی معماری معاصر غرب با دعوت معماران خارجی به ژاپن مانند: راییت، گروپوس، زیموند و... آغاز گردید و سپس اعزام معماران ژاپنی برای آموزش و کار با معمارانی چون: لوکوربوزیه و گروپوس و در نهایت تحقق بخشیدن به اصول معماری مدرن و مکتب باهاوس به وقوع پیوست (خانلری و میرسعیدی، ۱۳۸۹: ۳۰۴). فرانک لوید راییت، معمار آمریکایی با توجه به معماری ژاپن و تأثیرپذیری از سازه های چوبی همچون خانه های ژاپنی، استفاده از مصالح به صورت طبیعی و ایجاد ارتباط بین فضای داخل و خارج را در کارهای خود نشان داد. میس وندرو معمار آلمانی نیز تحت تأثیر کمینه گرایی و ماهیت بیمونی معماری ژاپن قرار گرفت. پس از دهه ۱۹۶۰ مجزه اقتصادی به وقوع پیوست، در نتیجه آن محیط های شهری توسعه یافت و راه حل خانه سازی پرتراکم که در غرب مورد استفاده بود. در این کشور هم به کار گرفته شد. ژاپن به عنوان تنها قدرت غیر غربی، سبک هایی چون مدرنیسم بین المللی، پست مدرن، های-تک، معماری را به خود گرفت و علاوه بر وارد کردن مهم ترین ایده ها و معمارهای آوانگارد غرب توانست کارها و آثار معماران سرشناس ژاپن را به اروپا و آمریکا صادر کند (هلمن، ۱۳۸۵: ۵۷ و ۵۸). ذیلاً در دیاگرام ۱-۲ - به سبک های هنر و معماری مدرن ژاپن در دوره معاصر، تحلیل و گردآوری: نگارندگان

دیاگرام ۱-۲- سبک های هنر و معماری مدرن ژاپن در دوره معاصر، تحلیل و گردآوری: نگارندگان

۲-۱-۲- خصوصیات و مبانی معماری معاصر ژاپن

ژاپن خود را با تحولات ناشی از معماری مدرن سازگار کرده و معماری مدرن را همسو با سنت گذشته و احترام به طبیعت پیش برده است (عسکرزاده ماسوله و روشن، ۱۳۹۴: ۹). توسعه بتن مسلح، فولاد، و تکنولوژی شیشه باعث ایجاد نسل جدیدی از آثار شفاف و بی نقص شده است (جعفری و همکاران، ۱۳۹۹: ۳). ذیلاً در جدول شماره ۲-۱-۲ به خصوصیات معماری معاصر ژاپن اشاره شده است.

جدول ۲-۱-۲- خصوصیات معماری معاصر ژاپن. منبع: عسکرزاده ماسوله و روشن، ۱۳۹۴: ۹

کرسی چینی	پنجره	سقف	مصالح	سازه	فرم و هندسه	سلسله مراتب
ارتفاع از سطح زمین، در اکثر موارد به دلیل رطوبت	بلند و وسیع	سقف های مسطح یا شیب دار	چوب، شیشه، بتن، قلز، آلومینیوم	بتنی و فلزی (یا چوبی)	سادگی در فرم و هندسه فضای بنا	رعایت سلسله مراتب فضایی، عملکردگرایی

ذیلاً در جدول ۲-۲- به سیر تحولات ناشی از ورود مدرنیسم به ژاپن اشاره شده است.

جدول ۲-۲- سیر تحولات ناشی از ورود مدرنیسم به ژاپن. منبع: اسمعیلی، ۱۳۹۳: ۴

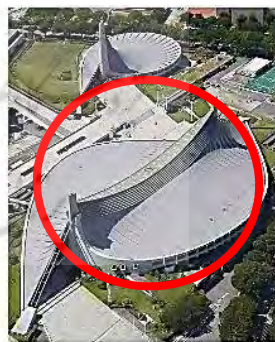
دوره	معماران	تحولات
پیش از مدرن، ورود معماری غرب	حضور رایت و گروپوس	تأسیس اولین مدرسه معماری در سال ۱۸۷۵
معماری مدرن ۱۹۶۰	معماران غربی	دعوت از معماران اروپایی برای تدریس در این مدرسه
معماری پس از مدرن	معماران ژاپنی	پس از شکست در جنگ جهانی نیاز به بازسازی در نتیجه پذیرش معماران غربی اصول تولید و مصرف مدرن ۱۹۶۰
	بازگشت معماران ژاپنی	شکل گیری اولین حرکت های سنت گرایانه با حمایت دولت و مردم
	تحصیل کرده غرب	بنیان گذاری مکتب متابولیسم توسط کیشو کوروکاوا
	حضور ستاره های بین المللی معماری در ژاپن	فعالیت در همه زمینه های معماری

ذیلاً به مبانی معماری معاصر ژاپن در قالب چند نمونه موردی اشاره شده است.

کنزو تانکه تالارهای المپیک (۱۹۶۴) را برای مسابقات المپیک توکیو ساخت (نوتزن و وستون، ۱۳۹۱: ۳۵۳). سقف این مجموعه یادآور فرم نمادکهن ژاپنی به نام تومو ای می باشد که نشانی از موفقیت در ژاپن کهن بوده است (امیرخانی و همکاران، ۱۳۸۷: ۸).

تصویر ۲-۲- نشان نماد تومو ای

تصویر ۲-۱- نما سالن های ورزشی المپیک توکیو

تصویر ۲-۳- مقطع سالن های ورزشی المپیک توکیو
 تصویر ۲-۴- پلان سالن های ورزشی المپیک توکیو
 منبع تصاویر: ۱. honor2memari.blogfa.com/post/395 / adambarfii.com/bozorganememari.blog.ir/
 گردآوری و تحلیل: نگارندگان

تانگه از جمله معماری بود که از جنگ جهانی دوم و با افزایش تقاضا جهت بازسازی بناها و طراحی شهری، ضمن توجه به ایده های مدرنیستی، اندیشه های زیباشناختی سنتی ژاپن را نیز در طرح های خود لحاظ کرد. معمار تادانو آندو در مقایسه با معماران خلاق چون تانگه، ماک، ایسوزاکی و دیگران، نمونه ای از ویژگی های پست مدرن را برای رسیدن به یک معماری مردم وار به نمایش می گذارد. آندو فرم ساختمان را به ساده ترین شکل ایجاد می کند تا بتواند خلوص فضایی آن را افزایش دهد. ساختمان های آندو حاوی منابع نور بسیار زیاد می باشد. از نظر وی معماری سوکیا را می توان، استفاده هوشمندانه ای از طبیعت دانست. و معتقد است که معماری معاصر ژاپن را بسیار تحت تأثیر قرار داده است (امیرخانی و همکاران، ۱۳۸۷: ۸).

تصویر ۲-۵- فضای داخلی کلیسای نور (معمار، تادانو آندو)
 تصویر ۲-۶- پلان کلیسای نور
 منبع تصاویر: civil808.com/gallery/picture. گردآوری و تحلیل: نگارندگان

معابد آب پروژه که در سال های ۱۹۹۱ تا ۱۹۸۹ در جزیره آواجی طراحی و اجرا شد. فرم این بنا که از یک زاویه به وضوح دیده شده و از جهت دیگر از دیدها پنهان می ماند. ورود غیرمستقیم به فضا که در معماری آئینی ژاپن بسیار دیده شده است، استفاده از گل نیلوفر آبی که در بودیسم سمبلی از بهشت و بنا به اعتقادات ژاپنی ها روح آمیدا بودا در آن مستقر است از دیگر موارد قابل توجه طراحی آندو در این پروژه است. این گل حاوی پیامی از بهشت می باشد و همچنین نشانی از نوزایی و شکوفایی در این آئین است. سنگ و شن سفید تداعی کننده اولین مرحله تطهیر نفس است. همچنین آمیختن با طبیعت و مواجه با آب زلال بعنوان آینه از جنبه مورد استفاده در مدیتیشن و اعمال بودیسم ژاپنی از دیگر راهکارهای آندو برای پیوند با از دیگر موارد در خور توجه در این طرح استفاده از دیوارهای مشبک چوبی به شکل مربع در داخل معبد می باشد که دقیقاً از سنت های فضا سازی معابد فرقی شینگون برگرفته است. ورودی نمادین تعبیه شده در دیوار بتنی اشاره به ورودی نمادین کوچک در میان باغ های بودیسم می باشد. همچنین استفاده از ماندالای بودیسم در پلان ساختمان از دیگر روش های مورد استفاده آندو در رجوع به معماری آئینی سنتی کشورش می باشد (خانلری و میرسعیدی، ۱۳۸۹: ۷).

تصویر ۲-۷- شکل گیری فرم براساس سنت
 تصویر ۲-۸- گل نیلوفر آبی سمبل بهشت و ورودی به معبد
 تصویر ۲-۹- دیوار مشبک چوبی
 منبع تصاویر: (امیرخانی و همکاران، ۱۳۸۷: ۱۴ و ۱۵)

ذیلاً در نمودار ۲-۲- به پنج اصل در بناهای معاصر تادانو آندو اشاره شده است.

نمودار ۲-۲- پنج اصل در بناهای معاصر تادائو آندو، گردآوری: نگارندگان

هتل امپریال یکی از بهترین نمونه های کاربرد بتن مسلح است. معمار هتل امپریال فرانک لوید رایت می باشد. در این ساختمان دو ملاحظه ی اصلی مطرح بودند: بنای هتل می بایست سازه ای باشد که در برابر زلزله و آتش سوزی متعاقب آن مقاومت بسیار از خود نشان دهد. برای محقق ساختن این منظور مصالح چوب و کاغذی که در معماری سنتی ژاپن به کار می رفتند جای خود را به بتن مسلح، سنگ و آجر دادند. برای ایجاد ساختمانی که بتواند به خوبی در برابر زلزله مقاومت کند، رایت سیستمی از فونداسیون برای هتل طراحی کرد که تا آن هنگام در معماری نظیر نداشت. این هتل در سال ۱۹۱۵ و در زمینی ساخته شد که به گفته لوید رایت مانند پنیر نرمی به عمق دو متر بوده و پس از آن نیز تا عمق زیادی لجن نرم وجود داشت. بدین ترتیب رایت به جای حفاری و رسیدن به زمین مقاوم، پایه های بنا را روی لجن ها شناور ساخت، سپس برای جلوگیری از خورد شدن بنا، ساختمان را به قطعات کوچکتری تقسیم نمود. به طوری که اتصال اندکی با یکدیگر داشته باشند. او همچنین دیواره های جانبی و ستون های بتنی را از کف طبقات جدا نموده و بدین ترتیب تمامی اجزای بنا به صورتی قابل تحرک درآمده که هنگام زلزله پس از اندکی حرکت به جای اول خود بازمی گشتند (soroorstudio.com).

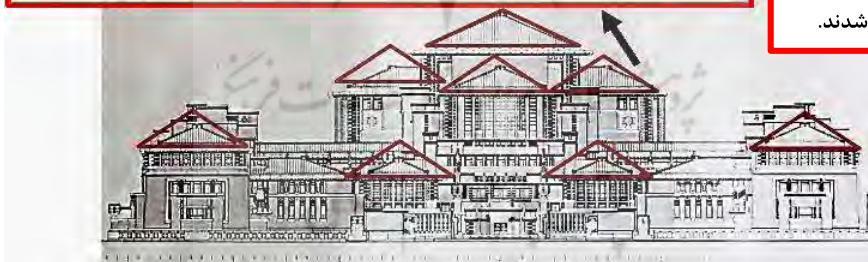

تصویر ۲-۱۱- نمای هتل امپریال

تصویر ۲-۱۰- پلان هتل امپریال

سقف های شیروانی، دیوار های مرتفع و ستون ها نشان از قدرت ژاپن قدیم

جهت جلوگیری از خورد شدن بنا، ساختمان به قطعات کوچکتری تقسیم شدند.

تصویر ۲-۱۲- نمای هتل امپریال، منبع تصاویر: soroorstudio.com ، archinform.net/projekte/1018.htm ، گردآوری و تحلیل: نگارندگان

ذیلاً در جدول ۱-۲- به اندیشه و سخن معماران مشهور معاصر ژاپنی اشاره شده است.

جدول ۱-۲- اندیشه و سخن معماران مشهور معاصر ژاپنی، (در برگرفته از: پلتسون و اونگ یان، ۱۳۹۳: ۲-۲۰۶، گردآوری: نگارندگان)

نام معمار	تولد- وفات و پیشه	اندیشه و سخن معماران
کازائو سچیمما و ریو نیشیزاوا	۱۹۵۶، ۱۹۶۶ تا کنون، معمار	• ما از معماری ژاپن تأثیر بسیاری پذیرفته ایم، اما تا به حال هرگز سعی بر نقل و قول مستقیم از معماری کهن ژاپن نداریم.

<ul style="list-style-type: none"> • هدف بنده در طراحی، گنجاندن معانی ژرف در عناصر فضا و جنبه هایی از زندگی روزانه است. مانند نور و باد، که نشان دهنده گذر زمان و تغییر فصل ها هستند. • فضا هیچ گاه یک چیز تک و منفرد نیست، بلکه مکان احساس نشانه ها، صداها، لمس کردن و بسیاری چیزهای غیر قابل توصیفی است که در این میان وجود دارند. • من به فضاهای مبهم و نامعلومی که بین فضاهای داخلی و خارجی قرار می گیرد، علاقه دارم. فضاهایی که در سنت ژاپن انگاوا نامیده شده است. 	۱۹۴۱ تا کنون، معمار	تادائو آندو
<ul style="list-style-type: none"> • یکی از رویکردهای مهم معماری بنده، بیان فرهنگ سنتی ژاپن با روش ها و تکنیک های معماری مدرن است. 	۱۹۲۸ تا کنون، معمار	فومی هیکو ماکی
<ul style="list-style-type: none"> • با آن که کارهایم سنتی به نظر می رسند، من هیچ چشم داشتی به این امر نداشتم. • فلسفه معماری من اندیشیدن به طراحی، به عنوان بهترین حالت بیان جامعه اطلاعاتی، استوار است. 	۱۹۱۳ تا ۲۰۰۵، معمار	کنزو تانگه

۳- تحلیل داده های پژوهش

۳-۱- تحلیلی بر نقش هویت بخش معماری بومی و سنتی در تکوین معماری مسکن معاصر ژاپن

رجوع به معماری سنتی و چگونگی استفاده از اصول آن در معماری معاصر همواره به عنوان یک دغدغه اصلی در سرزمین هایی که دارای پیشینه ای غنی از معماری هستند، مطرح بوده است. نگاه ها و نگرش های متفاوتی در چگونگی پیوند بین معماری معاصر و سنتی در دوره های تاریخی متفاوت ارائه شده است. پیشینه غنی معماری سنتی-آئینی ژاپن که ترکیبی از مفاهیم و کیفیت های فضایی و همچنین چگونگی فضا سازی و استفاده از مصالح خاص در یک هماهنگی با محیط می باشد، سبب شده که معماران معاصر ژاپن همواره معماری سنتی ژاپن را به عنوان یکی از مراجع طراحی مورد توجه قرار دهند. در میان معماران سه معمار برجسته که تنها معماران ژاپنی برنده جایزه معتبر پریتزکز می باشد، یعنی کنزو تانگه، فومیهییکوماکی و تادائو آندو بیش از دیگران در آثارشان با معماری سنتی-آئینی ژاپن را فراهم آورد. مباحث مطرح شده در زمینه دین در ژاپن و همچنین مفاهیم و اصول معماری سنتی ژاپن در واقع بستر و زمینه لازم برای تحلیل آثار این معماران با رویکرد سنتی-مذهبی را فراهم می آورد. (امیرخانی و همکاران، ۱۳۸۷: ۴-۷) در جدول ۳-۱- به خصوصیات معماری سنتی و معماری معاصر ژاپن اشاره شده است.

جدول ۳-۱- خصوصیات معماری سنتی در معماری معاصر ژاپن، منبع: جاسمی و همکاران، ۱۳۹۹: ۲۰

خصوصیات معماری سنتی ژاپن	خصوصیات معماری معاصر ژاپن
گرایش به طبیعت (انتزاعی کردن طبیعت، برو نگرای به شکل تلفیق فضای زندگی با باغ ژاپنی)	حجم های مدرن (ساده و خالص)
هندسه (مدول، کن، شاکو، تاتامی، ناقرینگی)	گرایش به طبیعت و محیط
سادگی در بنا (پلان با شکل مربع-مدرم تنوع رنگی)	سمبل ها، کانسپت محتوی، تزئینات داخلی و خارجی ساده بنا
کاربرد مصالح بومی، (چوب)	فناوری روز و مصالح جدید (چوب، شیشه، بتن، فلز، آلومینیوم)
اقلیم (سیستم تبر و ستون-سقف شیبدار-پیلوت-دیوارهای سبک کاغذی)	انعطاف پذیری، تغییر پذیری، تنوع پذیری، تطبیق پذیری
تزئینات کم و اصالت به سادگی داده شده است.	کاربرد منافذ عریض

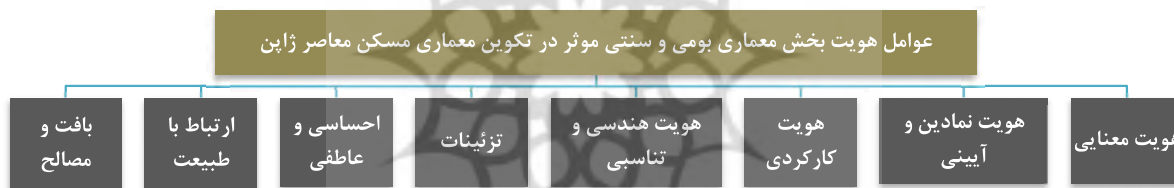
می توان حرکت های سنت گرایانه معماری ژاپن در قرن بیستم را به سه دوره تقسیم کرد. در این سه دهه معماران ژاپنی بیشترین بهره را از سنت می برند. نقطه اشتراک این سه دوره را نیز در بحران هویتی دانست که در این دوره جامعه ژاپن را در بر گرفته بوده است. دو دهه اول مربوط به قبل از جنگ جهانی دوم بوده و دوره سوم مربوط به سالهای ۵۰ و در دوران معماری مدرنیسم ژاپن است (معصومی، ۱۳۸۸: ؟). امروزه در پس تحولات اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی که حاصل تفوق تکنولوژی و اطلاعات در جامعه ژاپنی است، امکانات در خور توجهی به معماران عرضه شده و تحت این شرایط تفاوت های آشکار و پنهانی در اتخاذ تصمیمات و ترجیحات معمارانه لحاظ گردیده و نگرش های مختلفی از تعریف نسبت میان معماری، محیط و انسان به نمایش گذاشته شده است. (شایانفر، ؟ : ؟) (ذیلاً در نمودار ۳-۱- نسبت میان معماری، محیط و انسان در معماری ژاپن اشاره شده است.

دیاگرام ۱-۳- نسبت میان معماری، محیط و انسان در معماری ژاپن، گردآوری: نگارندگان

کشور ژاپن توانسته، چالش تضاد بین سنت و مدرنیسم را به فرصت تعامل سنت و مدرنیسم تبدیل نماید (اسمیعی، ۱۳۹۳: ۱). امروزه شاکله شهر معاصر بسیاری از کشورها به سمت شهر جهانی و مدرن سوق پیدا کرده است. یکی از مهم ترین عناصر سازنده شهر تک بناها هستند. که با در کنار هم قرار گرفتن آن ها تصویر شهر تشکیل می شود. در این میان کشورهای کهن مانند ژاپن که سابقه معماری طولانی دارند، اگر از گذشته ی معماری خود جدا بمانند و به سمت جهانی شدن پیش بروند، هویت منطقه، سنت های فرهنگی، اجتماعی، مذهبی و هنری جامعه به فراموشی سپرده می شود. در ژاپن اصول آیین های مذهبی با زندگی مردم آمیخته است و معماری هویتمند آن نیز بر پایه ی همین اصول می باشد. معماری سنتی ژاپنی عوامل هویت بخش متعدد را شامل می شود. چگونگی ایجاد پیوند با معماری گذشته تغییرپذیری و سهولت فرهنگی در کنار حفظ هسته اصلی و ماهیت فرهنگ ژاپن اساس فرهنگ ژاپنی است (فولادی و پیش دار، ۱۳۹۹: ۲۱). ذیلاً در نمودار ۲-۳- به عوامل تشکیل هویت بخش معماری بومی و سنتی در تکوین معماری مسکن معاصر ژاپن اشاره شده است.

دیاگرام ۲-۳- عوامل هویت بخش معماری بومی و سنتی موثر در تکوین معماری مسکن معاصر ژاپن، برگرفته از: فولادی و پیش دار، ۱۳۹۹: ۴. گردآوری: نگارندگان

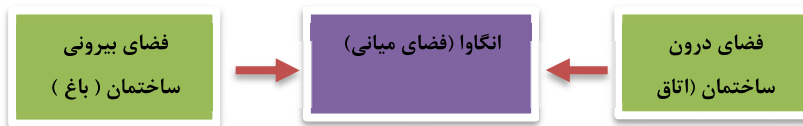

هر فضایی با شدت و ضعف متفاوت واجد هویت است و هویت نهایی فضا برآیند هویت های معنایی، نمادین، کارکردی، شکلی و تناسب، تزیینات، حسی و عاطفی، ارتباط با طبیعت و بافت و مصالح می باشد (فولادی و پیش دار، ۱۳۹۹: ۴-۱۷).

۱-۱-۳- معماری بومی و سنتی در اجزاء، عناصر و سلسله مراتب مسکن معاصر ژاپنی

معماری مسکونی از طریق فرم، فضا و روابط، عینیت بخش فرهنگ سازندگان و ساکنین آن است. خانه یک شاهد فرهنگی است چه به شکل زیبا یا زشت آن باشد. میراث معماری ژاپنی و فرهنگ سکونت آن ها تحت شرایط جغرافیایی و فرهنگی کاملاً متفاوت از آنچه با آن آشنا هستیم شکل گرفته است. در بیشتر مطالعاتی که در خصوص معماری مسکن در ژاپن صورت گرفته با نشان دادن چند نمونه از خانه های قدیمی به نکته عشق به طبیعت مردم ژاپن و یا مقاوم بودن آن ها در مقابل شرایط جوی و زلزله اشاره شده است. اما بایستی توجه داشت که علی رغم وجود شرایط جوی متفاوت در مناطق مختلف ژاپن، تفاوت چندانی در فرهنگ مسکن آن ها به چشم نمی خورد. و بطور کلی باید گفت، فرهنگ مسکن ژاپنی طی یک روند تکاملی شکل گرفته است. خانه های مسکونی در ژاپن در تمامی مناطق از جمله در شهرهای مدرن هنوز در راستای فرهنگ ساختمانی آن ها ساخته می شود. زندگی ژاپنی ها بر مبنای فلسفه بودا و مذهب شین تو پایه گذاری شده است. در این مفهوم فلسفی، فضای داخلی خانه بایستی دارای کیفیت های روحانی باشد. پلان خانه ها و فضاهای تشکیل دهنده آن و چگونگی استفاده از آن فضاها با توجه به فرهنگ سنتی آن ها می باشد. حتی در آپارتمان ها نیز اتاق ها برای خوابیدن، استراحت، کار کردن و ارتباطات اجتماعی همانند گذشته می باشد. فقط بطور محدود آشپزخانه ها و محل غذاخوری کمی تغییر کرده است. مسکن در ژاپن صرفاً معنای معماری ندارد. اکنون می توانیم درک کنیم چگونه خانه ای کوچک در ژاپن می تواند، رضایت ساکنانش را جلب کند. واژه ی آسایش ممکن است معانی کاملاً متفاوت داشته باشد. آسایش نه تنها به رفاه جسمی بلکه به احساس توازن روحی نیز دلالت دارد. (فرهنگی ژاپن، ؟ : ۱۵۶-۱۶۸) ذیلاً در نمودار ۳-۴ به اجزاء و سلسله مراتب ورودی خانه ژاپنی اشاره شده است.

دیاگرام ۳-۳- انگاوا، فضایی میان فضای درون و بیرون ساختمان، گردآوری و تحلیل: نگارندگان

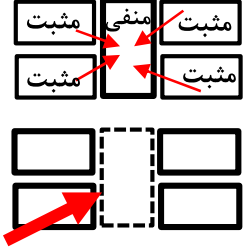
دیاگرام ۴-۳- اجزاء و سلسه مراتب ورودی خانه زاپنی، گردآوری: نگارندگان

ذیلاً در جدول شماره ۳-۲- به تاثیر معماری بومی و سنتی هويت بخش در تکوين معماری مسکن معاصر زاپن پرداخته شده است.

جدول شماره ۳-۲- تاثیر معماری بومی و سنتی هويت بخش در تکوين معماری مسکن معاصر زاپن، تحليل و گردآوری: نگارندگان

نام مسکن معاصر	معمار	تصویر مسکن معاصر ژاپن	تحليل مباني معماری (معماری بومی سنتی و معاصر)	هويت معماری شاخص
برج کپسولی ناکاگین	(کیشو کوروکاوا)		نمای بنا مانند مدولار سنتی پنجره های عریض جداسازی هر واحد درنما	هويت هندسی و تناسبی، ارتباط طبیعت، تزئینات،
خانه لوتوس	کنگو کوما		نمای بنا مانند مدولار سنتی و تقسیم ورود نور به داخل بنا، ترکیب شیشه رنگی و نور، استفاده از پل ها و دیرک ها مانند بنای تاریخی و وجود آب	کارکردی، هويت هندسی و تناسبی،
خانه واکتوکوبا	کنگو کوما		نمای بنا مانند مدولار سنتی که دارای یک ریتم مشخص و از ۹ بلوک بهم پیوسته تشکیل شده استفاده از چوب در فضای داخلی	هندسی و تناسبی، بافت و مصالح، هويت کارکردی
خانه در نیپونباشی، اوزاکا	وارو کیشی		ساختمان های عمودی باریک و چهار طبقه ای و عرضی با مساحتی کم، کاربرد پنجره های عریض که سعی در جداسازی واحد و جلوگیری از به ارتفاع رفتن بنا	شکل، هندسی و تناسبی

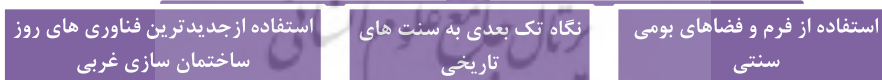
<p>هویت نمادین، هندسی و تناسبی، ارتباط با طبیعت، بافت و مصالح</p>	<p>وجود عناصر چهار گانه در فضای داخلی، سیستم مدولار فضاها، حصیر تانامی، درب کشویی و شوجی، مصالح چوب و بومی</p>		<p>کنزو تانگه</p>	<p>خانه ی کنزو تانگه</p>
<p>هویت کارکردی، هویت نمادین، هندسی و تناسبی، ارتباط طبیعت</p>	<p>بنا از سه فضا و با سازماندهی مرکزگرا تشکیل شده است.</p> <p>فضای منفی و خالی (حیاط)</p>	 <p>ورود به خانه، از میان یک شکاف درون نمای بتنی</p>	<p>تادائو آندو</p>	<p>آزوما</p>

جمع بندی و نتیجه گیری:

معماری تاریخی ژاپنی غالباً بر پایه ی چهار حوزه: معابد، قلعه کاخ ها، منازل مسکونی شخصی و بناهای سرگرمی بنا شده است. ریشه های فرهنگ سنتی ژاپنی پیوندی عمیق با کلیت هستی دارد و مبتنی بر بینشی غیر دوگانه اندیش، در هنر و معماری سنتی ژاپن به صورت اصولی چون طبیعت گرایی، واقعیت گرایی، کمال گرایی و نسبی نگری که از یک عمق معنایی و مفاهیمی متفاوت با مفاهیم متعارف برخوردارند، تجلی یافته و در معماری معاصر آن تداوم پیدا کرده است. معماری شاخص ژاپن که امروزه در دنیا شناخته شده است برگرفته از فرهنگ منسجم و به هم پیوسته ای است که در دوره های مختلف زمانی، حتی پس از تغییرات بنیادین دوره مدرن، سعی در حفظ شاخصه های تاریخی خود داشته و سنت های زیستی خود را کمابیش ادامه داده است. معماری معاصر ژاپن همچون فرهنگ امروزه آن که مصداقی است از یک فرهنگ ترکیبی سنتی، هم زمان با پذیرش امکانات مدرن، ضمن حفظ ریشه ها، در ساختاری منسجم، هویت ملی و سنتی خود را تداوم بخشیده است.

دیاگرام: رویکردهای سنت گرایانه در معماری مسکن معاصر ژاپن (نگارندگان)

جریان های سنت گرایانه معماری ژاپن

معماران ژاپنی، در طراحی بناهای معاصر ژاپن برای زنده نگه داشتن هویت و سنت کهن کشورشان، از مفاهیم و مظاهر هویتی معماری متعددی در بناهای مسکونی استفاده نموده اند.

جدول: مفاهیم و مظاهر سنت مؤثر در معماری مسکن معاصر ژاپن (نگارندگان)

ردیف	* مفاهیم و مظاهری از سنت، در معماری مسکن معاصر ژاپن*
۱	پرهیز از پیچیدگی و سعی در طراحی پلان و سازه ی ساده در مسکن
۲	استفاده بیشینه از خصوصیات و زیبایی های مصالح
۳	اجتناب از تقارن در نمای مسکن
۴	دوری جستن از تزئینات زاید و الحاقی
۵	هماهنگی با محیط اطراف
۶	استفاده از استاندارد های و اندازه های به کار رفته در معماری مسکونی سنتی

منابع و مآخذ:

- ۱- اسمعیلی، فهیمه و امید دژدار و محمد مهدی زبردیان، ۱۳۹۳، تبیین معیارهای سنجش «هویت» در بررسی تطبیقی سیر تحول معماری معاصر کشورهای هند، ژاپن و ایران، معماری و شهرسازی آرمان شهر، شماره ۲۵.
- ۲- امیرخانی، آرین و رنجبر، احسان و پورجعفر، محمدرضا، ۱۳۸۷، ماهنامه باغ نظر، شماره ۹، دوره ۵.
- ۳- پلنتسون، روث و اونگ یان، کریس، از زبان معماران برنده جایزه پریتزکر، مترجم: جبری، سوسن و طاهری، سهیل و رستمی، مجید، ناشر: دانشگاه رازی، کرمانشاه.
- ۴- جاسمی، عبدالله و کاظم زاده رائف، محمدعلی و میردریکوندی، صبا، ۱۳۹۹، مقایسه تطبیقی تحلیلی جایگاه تزئینات در معماری سنتی خانه در ایران و ژاپن، چهارمین کنفرانس بین المللی مطالعات نوین مهندسی عمران، معماری، شهرسازی و محیط زیست در قرن ۲۱.
- ۵- جعفری، سیده ستاره و صلواتیان، سیده مامک و صادقی، هادی، ۱۳۹۹، بررسی تحولات معماری معاصر ژاپن در سال های پس از جنگ جهانی دوم، معماری شناسی، سال سوم، شماره ۱۴.
- ۶- خانلری، الهام و لیلا میرسعیدی، ۱۳۸۹، تعامل سنت و مدرنیسم در معماری ژاپن، اولین همایش معماری و شهر سازی معاصر (مبانی و مصادیق معماری و شهرسازی)
- ۷- دی کی چینگ، فرانسیس، ۱۳۹۴، معماری فرم، فضا و نظم، ترجمه: زهره فراگزلو، انتشارات دانشگاه تهران.
- ۸- زارعی، محمدابراهیم، ۱۳۹۲، آشنایی با معماری جهان، انتشارات فن آوران تهران.
- ۹- عسکری زاده ماسوله، آروشا و محسن روشن، ۱۳۹۴، ارتباط الگوهای معماری خانه های ژاپن و گیلان و تحولات آن طی زمان، کانون سراسری انجمن های صنفی مهندسان معمار ایران همایش بین المللی عمران، معماری، شهرسازی در هزاره سوم، تهران.
- ۱۰- شایانفر، شیوا، رویکردهای متمایز در معماری معاصر ژاپن،
- ۱۱- فرهنگ ژاپن، اندیشه ورزان انسان شناسی و فرهنگ، ۱۳۹۶.
- ۱۲- فولادی، وحدانه و پی دار، مهسا، ۱۳۹۹، تحلیل هویتی معماری معاصر ژاپن، مجله علمی شهرسازی ایران، شماره ۴، دوره ۳.
- ۱۳- مازندرانی، مهسا و اصفزاده، علی، ۱۳۹۷، مطالعه تطبیقی تأثیر سنت و طبیعت در معماری خانه های بومی ژاپن و گیلان، پنجمین کنفرانس ملی دستاوردهای اخیر در مهندسی عمران، معماری و شهرسازی.
- ۱۴- معصومی، میثم، ۱۳۸۸، جایگاه سنت در معماری قرن بیستم ژاپن، فرهنگ و هنر.
- ۱۵- نوژن، پاتریک و وستون، ریچارد، ۱۳۹۱، تاریخ معماری جهان: از نخستین تمدن ها تا عصر حاضر، مترجم: حسینی زاده مهرجردی، سعیده و طاووسی تفرشی، شهریار، ناشر: فدک ایستایس، تهران.
- ۱۶- شی، کاروئو و هوزومی، کاروئو، ۱۳۹۴، معماری ژاپن از آغاز تا شروع دوره میجی، مترجم: هورتون، اچ مک و اندرودی، الهام، انتشارات: دانشگاه تهران، تهران.
- ۱۷- هلمن، لویی، ۱۳۸۱، القباى معماری، نشر: خاک، اصفهان.

18- adambarfii.com

19- archinform.net/projekte/1018.htm

20- bozorganememari.blog.ir/

21- civil808.com/gallery/picture

22- honar2memari.blogfa.com/post/3951

23- soroostudio.com

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی